ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 115, Nisan 2021, s. 155-165

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.49734>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
1.03.2021

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.04.2021

Dr. Öğr. Üyesi Gül Sultan ÖZEREN

Sinop Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü
qulsultan@gmail.com

AİLE İŞLEVSELLİĞİNE, BAĞLANMAYA VE EVLİLİK BEKLENTİLERİNE İLİŞKİN KADINLAR VE ERKEKLERİN DEĞERLENDİRMELERİ

Öz

Giriş ve Amaç: Aile, üyelerinin etkileşimleri ile işlev gören döngüsel bir sistemdir. İlk yakın ilişkilerin yani bağlanma ilişkisinin temeli ailede atılmaktadır. Her birey birçok unsurun etkisi altında evlilik beklentilerine sahip olmaktadır. Kadınlar ve erkeklerin aile işlevlerine, bağlanma biçimlerine ve evlilik beklentilerine ilişkin yaklaşımları her zaman merak konusu olmuştur. Konu yoğun ilgi görmekle birlikte bilimsellikten uzak yorumlara açık kalmıştır. Bu çalışmada kadınlar ve erkeklerin aile işlevlerini değerlendirme düzeyleri, bağlanma biçimleri ve evlilik beklentileri tanımlanarak, birlikte değerlendirilecektir.

Gereç ve Yöntem: Bu çalışma tanımlayıcı bir araştırmadır. Katılımcılar şehir merkezinde yaşayan, seçkisiz yöntemle seçilen 18 yaş üstü bireylerdir (N:640). Araştırmada Aile Değerlendirme Ölçeği, İlişki Ölçekleri Anketi ve Evlilik Beklentisi Ölçeği yanı sıra araştırmacı tarafından oluşturulan kısa bilgi formu kullanılmıştır.

Bulgular: Kadınların ‘iletişim’, ‘duygusal tepki’ ve ‘gereken ilgi’ boyutlarında, erkeklerin ‘problem çözme’ boyutunda daha fazla olumsuzluk yaşadıkları ortaya konulmuştur. Erkeklerin kadınlara göre daha kayıtsız bağlandığı, kadınların erkeklere göre daha saplantılı bağlandığı bulunmuştur. Araştırmaya katılan bireylerin büyük bir çoğunlukla ‘idealist’ evlilik beklentilerine sahip olduğu ve bunun cinsiyete göre değişmediği saptanmıştır.

Sonuç ve Öneriler: Kadın ve erkeklerin ilgi-sevgi-güven-onay gibi temel ruhsal ihtiyaçları yanı sıra sorun çözme-iletişim gibi zihinsel becerileri konusunda ayrıştırılmadan anlaşılmaları önem taşımaktadır. Bu bağlamda derinlemesine bir yaklaşımla; kendini tanıma, güvenli bağlanma ve duygu düzenleme kapsamında oluşturulan eğitim içerikleri, grup çalışmaları ve psiko-sosyal destek ortamlarının etkin bir zihniyet dönüşümünü destekleyeceği öngörülmektedir.

Anahtar kelimeler: aile, aile işlevselliği, bağlanma biçimleri, evlilik beklentisi, cinsiyet

ABOUT OF FAMILY FUNCTIONALITY, ATTACHMENT AND MARRIAGE EXPECTATIONS ASSESSMENTS OF WOMEN AND MEN

Abstract

Introduction and Purpose:Family is a cyclical system that functions to interact with its members. Family, the smallest building blocks of society, it is the place where the first close relationships, that is, the attachment relationship, are laid. Every individual has marriage expectations under the influence of many factors. Women and men family functions, approaches to attachment styles and marriage expectations has always been a curiosity. With the subject getting intense interest, it remained open to interpretation beyond being scientific. In this study the level of evaluating family functions of women and men, attachment styles, by defining marriage expectations, the relationship of these variables will be determined with each other.

Material and Method:This is a descriptive study. Participants are randomly selected individuals over the age of 18, who live in city-center (N:640). In addition to the Family Assessment Scale, Relationship Scales Questionnaire and Marriage Expectation Scale in addition a short information form created by the researcher were used in the research.

Findings: Women in 'communication', 'emotional response' and 'required attention' dimensions, men in the 'problem solving' dimension it has been revealed that they experience more negativity. It has been found that men are more 'dismissing attachment' than women, women are more 'preoccupied attachment' than men. Individuals participating in the study it has been determined that they mostly have 'idealistic' marriage expectations and this does not differ according to gender.

Conclusion and Suggestions: It is important to understand the basic mental needs of men and women such as care-love-trust-approval, as well as mental skills such as problem-solving-communication. In this context with a deep approach; educational contents created within the scope of self-knowledge, secure attachment and emotion regulation, group work and of psycho-social support environments it is predicted to support an effective mentality transformation.

Keywords: family, family functionality, attachment styles, marriage expectation, gender

AİLE İŞLEVSELLİĞİNE, BAĞLANMAYA VE EVLİLİK BEKLENTİLERİNE İLİŞKİN KADINLAR VE ERKEKLERİN DEĞERLENDİRMELERİ

Aile; birey ile toplum arasında köprüdür. Bireyler, sahip oldukları duygu, düşünce ve davranış kalıplarını öncelikli olarak aile sisteminde öğrenirler. Bu sistem temel fiziksel ihtiyaçların, duygusal, bilişsel gelişimin, ruhsal ve sosyal ihtiyaçların karşılandığı alandır (Özeren ve ark., 2019). Aile, fiziksel düzeyde aynı yaşam alanını paylaşarak barınma ihtiyacını karşılamının ötesinde dünyanın güvenli, yaşanılabilir bir yer olarak algılanmasını sağlamaktadır. Satir' in ifade ettiği gibi aile, yetişkin bir bireyin bakımına ihtiyaç duyan çocuğun sosyalleşmesini sağlayan ilk yerdir.

Aile bireylerinin kendine özgü ve her yaş için farklı olan kişisel gelişim görevleri bulunmaktadır. Bu görevler ayrıca kişilerin bedensel, ruhsal ve toplumsal açıdan tam bir iyilik halinde olması için ailenin beklenen düzeyde gerçekleştirmesi gereken görevleridir (Bulut, 1993). Aile işlevselliği; problem çözme becerileri, iletişim tarzları, rollerin paylaşılması, duyguların uygun şekilde ortaya çıkması, duygusal içerik ve genel işlevsellik boyutlarıyla değerlendirilmektedir (Miller ve ark., 2000).

Toplumun en küçük birimi olarak ele alınan aile, aile üyelerinin etkileşimleriyle işlev gören ve bir aile üyesinin davranışlarının diğer aile üyelerini de etkilediği bir sistemdir (Miller ve ark., 2000). Sistem modeli, tüm aile üyelerinin birbirini etkilediğini, ailenin genel işlevsellik yapısı anlaşılmadan bireyin tam olarak anlaşılabilmesinin mümkün olmadığını ve aile üyelerinin davranışlarını büyük ölçüde ailedeki yapının etkilediğini ve belirlediğini vurgulamaktadır. Bu modele göre, aile üyelerinden birinin davranışı diğerlerini ve dolayısıyla ailenin tümünü etkilediği gibi bir bütün olarak ailenin işlevselliği de aile bireylerini etkilemektedir (Miller ve ark., 2000; Satir, 2016).

İşlevsellik düzeyi yönüyle aile içi ilişkiler önemli bir ölçüttür. Aile aile ilişkilerini; aile içi roller, norm ve değerlere bağlı olarak davranışların kontrol edilme biçimi meydana getirmektedir. Aile üyeleri arasında içtenlikli bir ilginin olması, birbirlerinin davranışlarına uygun tepkiler verebilme, ortaya çıkan sorunların aile içinde çözülebilmesi ve bunların tümünü kapsayacak biçimde yapıcı bir iletişime sahip olma, gereken özelliklerdir (Bulut, 1993).

Bu çalışmada ele alınan boyutlarıyla aile işlevselliği; problem çözme (ailenin etkili bir şekilde işlevlerini yerine getirebileceği düzeyde maddi ve manevi sorunlarını çözebilme becerisi), iletişim (aile üyeleri arasındaki bilgi alışverişi), roller (ailenin maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayan davranış kalıpları), duygusal tepki verebilme (aile üyelerinin her türlü uyarılar karşısında en uygun tepkiyi göstermesi), gereken ilgiyi gösterebilme (aile üyelerinin birbirine gösterdiği bakım ve sevgiyi içeren ilgi), davranış kontrolü (aile üyelerinin davranışlarına standart koyma ve disiplin sağlama biçimi), genel işlevler (diğer boyutlar hakkında genel bilgi) olarak tanımlanmaktadır.

Bakım vereniyle yaşadığı ilk deneyimler bebeğin kişilerarası ilişkilerinin çekirdeklerini oluşturmaktadır. Sağlıklı ve uyum sağlayabilen bir zihinsel gelişim anne/baba ya da birincil bakım verenle olan etkileşime bağlıdır. Anne-babaya bağlanma biçimleri, kişilerarası ilişkiler ve bu ilişkilerin uyum içinde sürdürülebilmesinde döngüsel bir etki yaratmaktadır (Özeren ve ark., 2019). Bir çocuğun ilk ilişkisi yani annesi/en çok bakım veren kişi ile olan ilişkisi, kişinin gelecekte gireceği duygusal ilişkilerindeki bireysel yaklaşımlarını kalıcı biçimde şekillendiren bir kalıp görevi görmektedir. İlk yakın ilişkide ortaya çıkan yetersizlikler ya da meydana gelen

aksamalar bağlanma biçimini olumsuz etkilemektedir. Bağlanma biçimi değişmez değildir fakat güvenli ya da güvensiz olarak bir kez yerleştikten sonra değişmesi oldukça zordur. Güvensiz bağlanma biçimi daha sonraki yaşam dönemlerinde ruhsal bozuklukların belirleyicisi olarak düşünülmektedir. Güvenli bağlanma ise sağlıklı süreçlerle ilişkilendirilmektedir (Bowlby, 2012(a); Bowlby, 2012(b); Schore, 2012; Cozolino, 2014). Bowlby'nin kuramındaki bağlanmanın erken dönem tanımlarından yola çıkan iki bilim insanı, öne sürülen kendilik ve diğerine ilişkin modellerden dörtlü model adını verdikleri bir yetişkin bağlanma biçimi modeli tanımlamışlardır (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Benliğin ve diğerlerinin olumlu ya da olumsuz olarak algılanmasından yola çıkarak güvenli, saplantılı, kayıtsız ve korkulu bağlanma olmak üzere dört örüntü ortaya koymuşlardır. Bu model halen ulusal ve uluslararası düzeyde bağlanma biçimlerini belirlemeyi amaçlayan bilimsel çalışmaların büyük çoğunluğunda kullanılmaktadır.

Bu çalışmada ele alınan boyutlarıyla bağlanma biçimleri; güvenli bağlama, saplantılı bağlanma, kayıtsız bağlanma ve korkulu bağlanma olarak tanımlanmaktadır.

Evlilik beklentileri aile ve çevre başta olmak üzere hem geçmiş hem de içinde bulunulan zamanın şekillendirdiği birtakım unsurları içerir. Değişen zaman ve durumlarla birlikte değişmeyen birtakım temel gereksinimler bu beklentileri şekillendirmektedir. Evlilikte samimiyet, eşitlik ve uyumluluk alt kavramlar olarak öne çıkmaktadır. Bu çalışmada ele alınan boyutlarıyla evlilik beklentileri; kötümser beklentiler, idealist beklentiler ve gerçekçi beklentiler olarak tanımlanmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Tipi: Bu çalışma tanımlayıcı-ilişki arayıcı bir araştırmadır.

Katılımcılar: Araştırmanın evrenini Sinop merkezde yaşayan 18-65 yaş arası bireyler (N: 65.845) oluşturmaktadır. Araştırmanın evrenini; seçkisiz örneklem yöntemiyle seçilen, il merkezinde Milli Eğitim Müdürlüğü, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlüğü ve İl Özel İdare kurum çalışanları yanı sıra evlerinde ziyaret edilerek ulaşılan aile bireyleri oluşturmaktadır (N:640).

Dahil Etme Kriterleri: Araştırmaya katılmaya istekli olma, belirtilen yaş aralığında olma, okuduğunu anlamaya ve kendini ifade etmeye engeli olmama

Verilerin toplanması ve değerlendirilmesi: Araştırmada Aile Değerlendirme Ölçeği, İlişki Ölçekleri Anketi ve Evlilik Beklentisi Ölçeği yanı sıra veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulan kısa bilgi formu kullanılmıştır. Çalışmanın istatistiksel analizleri SPSS 23 paket programında yapılmıştır. Çalışmada yer alan niteliksel değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler frekans ve yüzde ile nicel verilere ait tanımlayıcı istatistikler ortalama, standart sapma, medyan, minimum ve maksimum değerleriyle verilmiştir. Nicel verilerin normal dağılıma uygunluğu Shapiro Wilk testiyle incelenmiştir.

İzin ve etik konular: Çalışma Aile Yapısını Sağlamaştırıcı Kazanımlar (AYSAK) bilimsel araştırma projesinin nicel veri değerlendirmelerinden meydana getirilmiştir. Araştırma için ilgili üniversitenin insan araştırmaları etik kurulundan 57452775-050.02.04-E sayılı kararla onay alınmıştır.

Veri toplama araçları

Kişisel bilgi formu: Araştırmacı tarafından oluşturulan sosyo-demografik değişkenler hakkında veri toplamayı sağlayan bilgi formudur.

Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ): Ailenin işlevlerini hangi alanlarda yerine getirdiği ya da getiremediğini bireylerin algılamalarına göre değerlendirmeyi sağlayan bir kendini bildirim ölçeğidir. Epstein ve arkadaşları (1983) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe uyarlama çalışması Bulut (1990) tarafından yapılmıştır. Toplam 60 madde ve yedi alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar “Problem çözme”, “İletişim”, “Roller”, “Duygusal Tepki Verebilme”, “Gereken İlgiyi Gösterebilme”, “Davranış Kontrolü” ve “Genel İşlevler”dir. Ölçekten alınan yüksek puanlar, sağlıklı aile işlevselliğine işaret etmektedir. Ölçeğin Cronbach alpha değeri .38 ile .86 arasında değişmektedir. Bu çalışmada Cronbach alpha değeri 0.61 ile 0.84 arasında bulunmuştur.

İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA): Griffin ve Bartholomew (1994) tarafından geliştirilen ölçek 30 maddeden oluşan 7’li likert tipi (1=beni hiç tanımlamıyor, 7=tamamiyle beni tamamlıyor) bir ölçektir. İÖA; “güvenli”, “korkulu”, “kayıtsız” ve “saplantılı” olmak üzere dört bağlanma prototipini ölçmek amacıyla kullanılmaktadır. Ölçeklerin iç tutarlılığı 0.82’dir. Türk kültürüne uyarlaması Sümer ve Güngör (1999) tarafından yapılmıştır. Türkçe uyarlaması 17 maddeden oluşmaktadır. Güvenli bağlanma boyutu dışındaki etkenlerde puan artışı güvensiz bağlanmayı göstermektedir. Ölçekteki alt boyutların içtutarlık katsayıları, 0,27 ve 0,61 arasında olup, test-tekrar test güvenilirliği 0,78 olarak bulunmuştur. Ölçekten toplam puan elde edilmemekte, faktör puanları değerlendirilmektedir. Bu çalışmada Cronbach Alpha değeri 0,63 olarak bulunmuştur. Katılımcılar, en yüksek ortalamaya sahip oldukları bağlanma stillerine göre dört bağlanma stilinden birinde sınıflandırılmaktadır.

Evlilik Beklentisi Ölçeği (EBÖ): Evliliğe yönelik beklentileri ölçmek amacıyla Jones ve Nelson (1996) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe uyarlaması Öz Soysal ve arkadaşları tarafından yapılmıştır. 40 maddelik, 5’li likert tipi tek boyutlu bir ölçektir. Evlilikte samimiyet, eşitlik ve uyumluluk ilgili beklentiler ölçülmektedir. Ölçekten alınacak düşük puan evlilikle ilgili kötümser beklentiyi, yüksek puan idealist beklentiyi, ortalama puan ise gerçekçi bir beklentiyi işaret etmektedir. Ölçekten alınacak en düşük puan 40 en yüksek puan ise 120’dir. Sıfır ile 85 puan aralığı kötümser, 86-96 puan aralığı gerçekçi, 97-120 puan aralığı idealist beklenti olarak sınıflandırılmıştır (Jones ve Nelson 1996). Ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı 0.93 olarak bulunmuştur.

Görüldüğü gibi ölçeklerin geçerlik güvenirlik ölçütleri, çalışmada kullanılmak için oldukça iyi değerler sunmaktadır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan bireylerin %62’si kadın, %37,9’u erkektir. %2,1’i 16-24 yaş aralığında, %27,9’u 25-34 yaş aralığında, %41,7’si 35-44 yaş aralığında, %21,1’i 45-54 yaş aralığında ve %7,2’si 55-64 yaş aralığındadır. İlk ve ortaöğretim mezunu olanlar %17,3, lise mezunu olanlar %23,3 lisans mezunu olanlar %54,7, lisansüstü mezunu olanlar %4,7’tür.

Araştırmaya katılan bireylerden büyük bir bölümü (%81,7) yaşamının çoğunu şehirde geçirmiştir. Bireylerden yarısının (%50) mesleği kamu görevi kapsamındadır. Anne eğitim düzeylerine ve mesleklerine bakıldığında; %57,2’sinin annesi ilkökul mezunu ve çoğunlukla (%80,7) ev hanımıdır. Baba eğitim düzeylerine bakıldığında; %56,2’sinin babası ilköğretim

mezunudur. En fazla karşılaşılan baba meslekleri; kamu görevi (%34) ve emekliliktir (%29,3). Bireylerin gelir düzeyi algılarına ilişkin çoğunlukla (%75,2) geçinemediklerini ifade ettikleri saptanmıştır.

Araştırmaya katılan bireylerden çoğunluğun annesi (%83,4) ve çoğunluğun babası (%63,4) hayattadır. Katılımcıların %0,7'sinin anne ve babası hayatta olmasına uzun süredir ilişkileri yoktur. Büyük çoğunluğunun (%93,4) anne-babası evli ve birlikte yaşamaktadır. Katılımcılar arasında en fazla oranda üç kardeşi olanlar bulunmaktadır (%42,7). Yaşamın zorluklarıyla karşılaşıldığında destek alınan kişi için katılımcıların %31,1'i anneden, %24,8'i kardeşten, %18,6'sı arkadaştan yardım aldığını belirtirken %10,2'si hiç kimseden destek almadığını belirtmiştir.

Araştırmaya katılan bireylerin aile işlevselliğini değerlendirme düzeylerine bakıldığında en yüksek puan aldıkları dolayısıyla en sağlıklı değerlendirdikleri boyut, '**gereken ilgi**' boyutudur. Araştırmaya katılan bireylerin yakın ilişkilerde bağlanma düzeylerine bakıldığında, en yüksek puanı '**kayıtsız bağlanma**' biçiminden, en düşük puanı '**saplantılı bağlanma**' biçiminden aldıkları saptanmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin evlilik beklentilerine ilişkin bulgular incelendiğinde, %79,6 oranında çoğunlukla **idealist beklentiler** olduğu, %10,2 kötümser, %10,2 gerçekçi beklentiler olduğu saptanmıştır. Diğer yandan evlilik beklentilerine ilişkin soruların bekar ve evli kişilerin hepsinde geçerli olduğu sözlü ve yazılı olarak açıklanmakla birlikte katılımcıların yarıya yakını (%43) bu alanı boş bırakmıştır.

Çalışmaya katılan bireylerin aile değerlendirme alt boyut puanları incelendiğinde erkeklerin "problem çözme" alt boyut puanı kadınlardan daha yüksektir ($p=0,002$). Kadınların "iletişim" alt boyut puanı erkeklerden daha yüksektir ($p=0,008$). Kadınların "duygusal tepki" alt boyut puanı erkeklerden daha yüksektir ($p=0,006$). Kadınların "gereken ilgi" alt boyut puanı erkeklerden daha yüksektir ($p=0,008$). Kadınlarla erkekler arasında "davranış kontrol" ve "genel işlev" alt boyut puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur (Tablo 1).

Tablo 1. Aile Değerlendirme alt boyut puan ortalamalarının cinsiyete göre dağılımı

AİLE DEĞERLENDİRME	Kadın	Erkek	p
Problem çözme	1,79 ± 0,63 1,75 (1,00-3,33)	1,96 ± 0,64 1,83 (1,00-3,83)	0,002
İletişim	1,88 ± 0,55 1,89 (1,00-3,22)	1,74 ± 0,49 1,67 (1,00-2,89)	0,008
Roller	2,02 ± 0,40 2,00 (1,27-3,09)	1,96 ± 0,34 1,91 (1,27-3,09)	0,086
Duygusal tepki	2,05 ± 0,42 2,00 (1,50-3,00)	1,98 ± 0,49 1,83 (1,50-3,33)	0,006
Gereken ilgiyi gösterme	2,38 ± 0,38 2,43 ((1,46-3,49)	2,21 ± 0,39 2,14 (1,57-3,71)	<0,001
Davranış kontrol	2,16 ± 0,40	2,11 ± 0,34	0,189

	2,11 (1,33-3,11)	2,11 (1,44-3,44)	
Genel işlev	1,67 ± 0,49 1,67 (1,00-3,00)	1,60 ± 0,51 1,50 (1,00-3,17)	0,079

#Mann Whitney U test

Araştırmaya katılan bireylerden kadınların erkeklere göre daha saplantılı, erkeklerin kadınlara göre daha kayıtsız bağlandığı saptanmıştır. Güvenli ve korkulu bağlanma biçimlerinin cinsiyete göre farkı istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Bağlanma alt boyut puan ortalamalarının cinsiyete göre dağılımı

BAĞLANMA	Kadın	Erkek	p
Güvenli	4,17 ± 0,91 4,20 (2,20-6,20)	4,16 ± 0,89 4,00 (2,20-6,00)	0,994
Saplantılı	3,73 ± 1,06 3,75 (1,75-6,50)	3,43 ± 0,79 3,50 (1,00-4,75)	0,006
Korkulu	3,81 ± 0,96 4,00 (1,25-5,50)	3,93 ± 1,13 3,75 (1,00-7,00)	0,989
Kayıtsız	4,57 ± 1,09 4,60 (2,00-7,00)	4,39 ± 1,12 4,40 (1,80-6,80)	0,009

#Mann Whitney U test

Evlilik beklentilerinde cinsiyete göre farklılık saptanmamıştır.

TARTIŞMA

Araştırmaya katılan bireylerin aile işlevselliğini değerlendirme düzeylerine bakıldığında en sağlıksız değerlendirdikleri aile işlevinin, ‘gereken ilgi’ olduğu saptanmıştır. Bu bulgu, çalışmadan elde edilen en önemli bulgulardan biri olarak değerlendirilebilir. Gereken ilgiyi gösterme; aile bireylerinin birbirlerinin etkinliklerini ve onları ilgilendiren şeyleri paylaşmasıyla ilgilidir. Değişen dünya ile birlikte bireyler “gölgelerin gücünü” eline alan bir sanal alemle karşı karşıya kalmış durumdadır. Uyarıcı fazlalığının sonrasında gelen uyumsuzluk hali, gerçekte sanalın karışması, derin ilgi duyamama gençler başta olmak üzere tüm insanları etki altına alabilmektedir. Aile değerlendirme ölçeğini ülkemizde ilk kez kullanan araştırmacı Bulut da, çalışmasında, sağlıksızlığın en yüksek olduğu boyutun "gereken ilgiyi gösterme" boyutu olduğunu bildirmiştir (Bulut, 1993). Ülkemizde yapılan güncel bir tez çalışmasında da en düşük puanın "genel işlevler" boyutunda, en yüksek puanın "gereken ilgiyi gösterme" boyutunda olduğu bulunmuştur (Ayaz Lale, 2019). Türkiye genelinde boşanmanın en çok görülen üç nedeninden başlıca olanı %51 oranında sorumsuz ve ilgisiz davranma olarak tespit edilmiştir (Aile Yapısı Araştırması, T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2016). Bu bulgular, bu çalışmadan elde edilen bulgularla aynı yöndedir. Konuya ilişkin güncel çalışmaların sayısı arttıkça daha geçerli yorumlar yapmak mümkün olacaktır.

Araştırmaya katılan bireylerin yakın ilişkilerde bağlanma düzeylerine bakıldığında, en fazla görülen bağlanma biçiminin ‘kayıtsız bağlanma’ olduğu saptanmıştır. Kayıtsız bağlanmanın açılımına tekrar bakacak olursak; kendini değerli algılama, başkaları hakkında olumsuz değerlendirmelere sahip olma durumudur. Başkalarına bağlanmaktan kaçınarak reddedilme olasılığından uzak durma, güçlü görünmek için aldırma ve böylece olumlu benliği koruma çabası olarak değerlendirilebilir. Bu bulgu da çalışmamız açısından çok önemlidir. Çünkü bağlanma her bir birey için; kendi anne-babasına bağlanma, sevgilisine, eşine bağlanma ve çocuklarına bağlanma şekilde en az üç kuşağı kuşatacak güce sahiptir. Aile ekseninde ruh sağlığının en önemli ölçütlerindendir. Ayrıca yukarıda sözü geçen gereken ilgiyi görememe, hissedememe durumunu yaşayanlar aynı zamanda bu “kayıtsızlığı” da yaşamaktadırlar. Çünkü bağlanma, karşılıkta ilgi göstermeye devam edip etmeme konusunda oldukça derin bir alt yapıya sahiptir. ‘Olsa da olur, olmasa da’ şeklinde yapılanmış bir bağlanma sistemi, bireyin yaşamının her alanda kendini gösterecektir (Özeren, 2019). Özeren ve arkadaşlarının (2018) çalışmasında en fazla görülen bağlanma biçimi olarak ‘kayıtsız bağlanma’ saptanmıştır. Yücel ve Oduncuoğlu’nun (2019) çalışmasında da en fazla ‘kayıtsız bağlanma’ biçiminin bildirilmiştir. Bağlanma biçimi konusuna ilişkin güncel çalışmalar daha çok tez çalışmalarında öne çıkmakla birlikte, sözü geçen yayınlarda elde edilen bulgular, bu çalışmadan elde edilen bulgu ile aynı doğrultudadır.

Araştırmaya katılan bireylerin evlilik beklentilerine ilişkin bulgular; idealist, kötümser ve gerçekçi olmak üzere incelendiğinde büyük bir çoğunlukla idealist beklentiler olduğu gözle çarpıkmaktadır. İnsanların zihni birtakım olumsuzluklar ve acı veren yaşantılara açıklama getirmek üzere yapılmıştır. Aile ilişkilerinde de yolunda gitmeyen şeyler, aradığı mutluluğu, huzuru bulamama muhatap ya da çevrenin ideal olmamasına bağlanıyor olabilir (Özeren, 2019). Evlilik beklentilerine ilişkin soruların bekar ve evli kişilerin hepsinde geçerli olduğu sözlü ve yazılı olarak açıklanmakla birlikte katılımcıların yarıya yakını bu alanı boş bırakmıştır.

Beklenti kavramı önemlidir. Kendinden ne beklendiğini bilmeye kadınların ve erkeklerin açıkça ihtiyacı vardır. Empatik bir biçimde karşılıkta takip edebilmek özel bir beceri olmakla birlikte, herkesin ulaşabileceği geliştirebilir bir durumdur. Burada önemli olan akıl okuyuculuğu değil, duygudaşlık kurabilmektir. Bu iki kavram benzer gibi görünmelerine rağmen iki ayrı uca götürebilir.

Aile işlevlerini değerlendiren erkeklerin verdiği yanıtlar incelendiğinde ‘problem çözme’ alanındaki olumsuzlukları kadınlardan daha fazla yaşadıkları saptanmıştır. Kadınların ‘iletişim’, ‘duygusal tepki’ ve ‘gereken ilgi’ boyutlarında erkeklerden daha fazla olumsuzluk yaşadıkları ortaya konulmuştur. Erkeklerin kadınlara göre daha kayıtsız bağlandığı, kadınların erkeklere göre daha saplantılı bağlandığı bulunmuştur. Gutiérrez- Matta ve ark (2017) da çalışmalarında kadınların erkeklerden daha fazla aile işlev bozukluğu algıladıklarını saptamışlardır. Shahmahmoudi ve Mazandarani (2015) kadınların problem çözme, iletişim, roller, davranış kontrolü ve duygusal tepki verebilme işlevlerinin sağlıklı olduğunu saptamıştır (Shahmahmoudi ve Mazandarani 2015). Bu bağlamda bu çalışmada da kadınlarla erkekler arasında aile işlevselliğini değerlendirme bakımından farklılık bulunması literatürle ilişkilidir.

Tüm bu kapsamlı bulgular kadın-erkek ilişkilerinin, yakın ilişkilerin ve aile içi ilişkilerin en derindeki alanlara ışık tutmaktadır. Ayrıca bulgular birbiriyle örtüşmekte ve birbirini tamamlamaktadır.

İlişkilerde kadınların daha fazla duygusal yatırım beklerken, erkeklerin daha problem çözme ve işleri yürütme odaklı baktığı söylenebilir. Bu durum, farklı şekillerde dile getirilmiş olsa da bilimsel alt yapıdan yoksun olduğu müddetçe değişim ve gelişim için öneri sağlayamaz. Nörobilim belki her zaman kalben bildiğimiz bir şeyi; sevgiye dayalı insan ilişkisinin, temel hayatta kalma mekanizmamız olan korkudan daha güçlü olduğunu ortaya koymaktadır (Johnson, 2018; Özeren, 2019). İstikrarlı duygusal desteğin, kan basıncını düşürdüğü ve bağışıklık sistemini desteklediği bilinmektedir. Kansere bağlı ölüm oranının yanı sıra, kalp hastalığının ve bulaşıcı hastalıkların oluş sıklığını azalttığı da bildirilmektedir. Koroner bypass ameliyatı geçiren evli hastaların on beş yıl daha yaşama olasılığının bekar emsallerinden üç kat daha fazla olması dikkat çekici bir bulgudur. Uchino, binlerce denekle yapılan yirmi yıllık araştırmanın: ‘sosyal desteğimizin niteliğine bakarak hem genel ölüm oranı hem de kalp hastalığı gibi belirli hastalıklara bağlı ölüm oranları hakkında öngörü sağladığını’ belirtmektedir.

O halde doğası gereği kadın ve erkeğin ihtiyaçlarının birbirinden biraz daha farklı olabileceğini kabullendikten sonra, bunun bir sorun değil aslında keyif verici olduğunu görmek yolumuzu açacaktır. Daha ilgili, daha duyarlı, daha özenli olmak insan olarak herkesi daha iyi hissettirecektir. Duygu odaklı çift terapisinin de vurguladığı gibi kimliğin onaylanması ve bağlanma ihtiyacı karşılanırsa evlilikler sürer. Sağlıklı bir aile için başta; iki uyumlu, birbirini gerçekten seven ve sevmeye kabiliyeti olan insan gereklidir. Onların dünyaya getireceği çocuklar; sevmeye değer olduklarını ve yeryüzünün güvenli bir yer olduğunu kavrayacaklardır. İleride kendi eş seçimlerinde de bu uyum ve sevgi döngüsü sürüp gidecektir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma kapsamında elde edilen veriler incelendiğinde; genel olarak aile işlevselliğini değerlendirme alanında ‘gereken ilgiyi görememe’ konusu dikkat çekmektedir. İlgi görme ve ilgi gösterme, insani bir ihtiyaç ve döngüsel bir süreçtir. Bireyler, insan insana ilişkilerde sorumluluk almaktan kaçtıkça daha sanal ilişkiler öne çıkmaktadır. İnsan ilişkilerini yönetebilmek, iletişim aksaklıklarıyla başa çıkabilmek olgun bir ruhsal yapı gerektirmektedir. Ayrıca sürekli başkalarından ilgi görme beklentisi (beğenilme, onaylanma dahil) özünde doyurulmamış bir benliğe işaret etmektedir. Daha kendine yeten, doğal olarak ilgili bireyler olabilmek yine ailede başlamaktadır. Kendini yetiştirmeye; doğaya, sanata, spora, bilime ilgi duyabilen insanlar, ilişkilerinde daha yüksek özgüvenli ve daha az yıpratıcı olurlar.

Araştırma kapsamında elde edilen veriler incelendiğinde; bireylerin yakın ilişkilerde en fazla ‘kayıtsız bağlanma’ biçimine sahip oldukları saptanmıştır. Bu bağlanma biçiminin açılımı; başkalarına bağlanmaktan kaçınarak reddedilme olasılığından uzak durma, güçlü görünmek için aldırma ve böylece olumlu benliği koruma çabasıdır. Doğal ve içten olma, yaşadıklarının sorumluluğunu alabilme burada da öne çıkmaktadır. İnsanları özel ve değerli algılama, ilk yakın ilişkilerde kendini böyle algılamakla başlar. İnsan ilişkileri ve manevi değerler yerine nesnelerle doyurulmaya çalışılan özünde ihmal edilmiş çocuklar, yetişkin yaşamlarında bu tutumu sürdürmeye meyilli olmaktadır. Kendini ve diğerlerini değerli algılama hem bireysel, hem ailevi hem de toplumsal açıdan sağlık göstergesidir.

Araştırma kapsamında elde edilen veriler incelendiğinde bireylerin; evliliğe ilişkin büyük bir çoğunlukla idealist beklentiler içerisinde oldukları saptanmıştır. Çağımızın bir getirisi olarak doğru ve ideal bilgiye ulaşmak daha kolay ve daha yaygındır. Ancak hayatın doğası gereği beklentilerin ideal olandan ziyade gerçekçi olması daha işlevsel olabilir. Evlilikten beklentilerin

evlenene kadar değil tüm süreç boyunca işlemesi, birbirine ve çocuklara ve hatta böylece topluma yapılan yatırımın kesilmemesi anlamına gelir.

Kadın ve erkeklerin ilgi-sevgi-güven-onay gibi temel ruhsal ihtiyaçları yanı sıra sorun çözme-iletişim gibi zihinsel becerileri konusunda ayrıştırılmadan anlaşılabilirliği önem taşımaktadır. Bu bağlamda derinlemesine bir yaklaşımla; kendini tanıma, güvenli bağlanma ve duygu düzenleme kapsamında oluşturulan eğitim içerikleri, grup çalışmaları ve psiko-sosyal destek ortamlarının etkin bir zihniyet dönüşümünü destekleyeceği öngörülmektedir.

Teşekkür

Bu çalışma AYSAK Projesinin ilgili verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur. Adı geçen proje Sinop Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Destekleme Koordinatörlüğünce desteklenmiştir. Projede araştırma ekibi olarak destek veren sayın hocalarım Prof Dr. Leyla Küçük, Doç. Dr. Gül Ünsal Barlas ve Doç. Dr. Nurhan Ere'e teşekkür ediyorum.

KAYNAKLAR

- Ayaz Lale N. (2019). Yetişkin bireylerde aile işlevleri düzeyi ve algılanan sağlık durumu. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Bartholomew K, Horowitz LM. Attachment Styles Among Young Adults: A Test of A Four-Category Model, Journal of Personality and Social Psychology. 1991,61:226-244).
- Bowlby J (2012) (a). Güvenli Bir Dayanak, Ebeveyn-Çocuk Bağlanması ve Sağlıklı İnsan Gelişimi. Çeviren: Güneri S. (1. Baskı). İstanbul; Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- Bowlby J (2012) (b). Sevgi Bağlarının Kurulması ve Bozulması. Çeviren: Kamer M. (1. Baskı). İstanbul; Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- Bulut I. (1990). Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı, Ankara: Özgüzel Matbaası,
- Cozolino L. (2014). İnsan İlişkilerinin Nörobilimi. Bağlanma ve Sosyal Beynin Gelişimi. Çeviren: Benveniste M. İstanbul; Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- Epstein NB., Baldwin LM, Bishop DS. (1983). The McMaster Family Assessment Device, Journal of Marital and Family Therapy; 9:171-180
- Griffin DW, Bartholomew K. (1994). The Metaphysics of Measurement: The Case of Adult Attachment. In K. Bartholomew & DP. Perlman (Eds.), Advances in Personal Relationships: Attachment Processes in Adult Relationships (Vol. 5). London: Jessica Kingsley.
- Gutiérrez-Mata, R., Máñez-Ocón, S., Gameros-Gardea, R., Arriaga-González, A., López-Hernández, E. (2017). Family functioning is related to health behaviors in patients with type 2 diabetes mellitus. International Medical Journal. doi: 10.5455/medscience.2017.06.8635.
- Miller IW, Ryan CE, Keitner, GI, Bishop DS, Epstein NB. (2000). The McMaster Approach To Families: Theory, Assessment, Treatment, And Research, Journal of Family Therapy. 22,168-189.
- Öz Soysal FS, Uz Baş A, Aysan F. (2016). Evlilik Beklentisi Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12(1): 119-128.

- Özeren GS. (2019). Aile Yapısını Sağlamaştırıcı Kazanımlar Projesi Kapsamında Yapılan Çalışmalar, Elde Edilen Bazı Veriler ve Değerlendirmeler. (içinde: Aile Yapısını Sağlamaştırıcı Kazanımlar. ed. Gül Sultan Özeren). HEGEM Yayınları, Ankara.
- Özeren GS, Küçük L, Ünsal Barlas G, Eren N. (2019). Aile Yapısını Sağlamaştırıcı Kazanımlar. (ed. Gül Sultan Özeren). HEGEM Yayınları, Ankara.
- Özeren GS, Akın S, Ünsal Barlas G. (2019). Bir Grup Hemşirelik Öğrencisinde Anne-Baba Bağlanma Biçimlerinin Kişilerarası İlişkilere Etkisi. Sağlık ve Toplum Dergisi, 29: 60-75.
- Satir V. (2016). Temel Aile Terapisi. Beyaz Yayınları, İstanbul.
- Schore AN. (2012). Affect Dysregulation and Disorders of the Self. (Çeviren: Benveniste M.) Duygulanım Düzensizliği ve Kendilik Bozuklukları. 1. Basım, Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları, İstanbul.
- Shahmahmoudi, R., Mazandarani, MJZ. (2015). Effect of the role of family function on the resiliency of women with addicted husband in Tehran. Mediterranean Journal of Social Sciences MCSER Publishing, Rome-Italy, 6(1): 400-6.
- Sue Johnson (2018). Aşkın Aklı. (Çeviren: Hekimoğlu Gül A, Filiz Bolat F.) Ck Yayınevi.
- Sümer N, Güngör D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. Türk Psikoloji Dergisi, 14: 71-106.
- Türkiye Aile Yapısı Araştırması (2016). T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Uchino, B. (2005). Social Support and Physical Health: Understanding the Health Consequences of Relationships. American Journal of Epidemiology, 161:3
- Yücel E, Oduncuoğlu F. (2019). Turizm Öğrencilerinin Bağlanma Biçimleri: Lisans Düzeyinde Turizm Öğrencilerine Yönelik Bir Değerlendirme. Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 7: 597-614.